

طرح درس

محمد سبحانی، آموزگار سابق ابتدایی

و معاون آموزشی مدرسه صدر، قم

الهه صبوری فر، آموزگار دبستان، قم

طرح درس بازی محور یکی از روش های نوین تدریس و برای دانش آموزان بسیار جذاب است. در این روش بچه ها مطلب درسی و علمی را در کنار سرگرمی و بازی می آموزند. جذابیت و بازی محور بودن مطلب باعث می شود فرایند یادگیری برای دانش آموزان بهتر و دقیق تر صورت بگیرد. این امر به تثبیت بیشتر مطالب آموخته شده نیز کمک زیادی می کند. آنچه در ادامه می آید، طرح درس هایی است که در آن از روش بازی محور استفاده شده است.

← طرح درس رنگارنگ

اهداف آموزشی و تربیتی: کار گروهی، یادگیری الگو و تثبیت آن.

مخاطب: پایه های اول و دوم و سوم ابتدایی.

زمان اجرا: دو روز، به طوری که در هر روز فقط دو رنگ به این بازی اختصاص پیدا کند و بیشتر از این نشود. (در چهار یا پنج رنگ)

مرحله اول

معلم با شادابی وارد کلاس می شود. بچه ها با شور و حال همیشگی به معلم خود سلام می کنند.

- سلام بچه های عزیزم، امروز می خواهیم با هم یک بازی خیلی جذاب بکنیم. آماده اید؟
- بله.

- خوب، همه در یک خط، کنار هم، بایستید. من به هر نفر یک کاغذ رنگی می دهم.

معلم شروع به دادن کاغذها می کند. به ترتیب به هر نفر یک رنگ می دهد و بعد از دادن رنگ ها که به صورت منظم است، از بچه ها می خواهد هر کس رنگ خود را بخواند.

بچه ها شروع به خواندن می کنند: سبز، قرمز، آبی، زرد/ سبز، قرمز، آبی، زرد/ سبز، قرمز، آبی، زرد و ...

(نوع ایستادن بچه ها می تواند از قبل مشخص شده باشد که به هر کس چه رنگی برسد تا هم رنگ ها هم گروه شوند.)

- خوب بچه ها، همه ی سبزه ها یک گروه، قرمزه ها یک گروه، آبی ها یک گروه و زرده ها هم یک گروه می شوند. همه در گروه های خودشان قرار بگیرند و پشت سر هم بایستند.

(این طرح درس بر اساس گروه های هفت نفره توضیح داده

شده است؛ اما تعداد اعضای گروه، دلخواه و متناسب با کلاس مشخص می شود.)

- در این مرحله از بازی می خواهیم با هم ورزش کنیم. آماده اید؟
- بله.

- هر کاری می گویم سریع انجام بدهید.

بشین، پاشو/ بشین، پاشو/ بشین، پاشو.

بچرخ، بشین، پاشو/ بچرخ، بشین، پاشو.

بچرخ، ببر، بشین، پاشو/ بچرخ، ببر، بشین، پاشو.

دست راست بالا، دست چپ پایین/ دست چپ بالا، دست

راست پایین/ دست راست بالا، دست چپ پایین/ دست چپ

بالا، دست راست پایین .

بعد از ورزش که همه ی حرکات آن به صورت الگویی انجام می شود، معلم به هر گروه یک تکه جورچین می دهد.

ابتدا روی یک کاغذ یا مقوا، نقاشی ای را می کشیم که قابلیت الگو شدن را داشته باشد. مثلاً قطار، چند درخت، چند گل،

خانه با سقف چند تکه، چند بادبادک و ... . نقاشی هایی که بچه ها بتوانند آن را به صورت الگویی رنگ کنند. یعنی معلم

باید چند قسمت از نقاشی را خودش رنگ کند و در نهایت بچه ها طبق الگویی که معلم رفته است ادامه دهند. بعد این

نقاشی را به چهار قسمت، مانند یک جورچین چهار تکه، برش می زنیم و در هر مرحله یک تکه از این جورچین را به هر گروه

می دهیم. به تعداد گروه ها باید نقاشی داشته باشیم. نقاشی ها می توانند یکسان باشند.

- خوب بچه ها، این یک تکه از جورچین گروه شماست و باید این را نگه دارید تا جورچینتان کامل شود. حالا برویم سراغ

مرحله ی بعدی.

مرحله ی دوم

- گروه اول کنار هم و یک نفرشان هم در جلوی آن ها بایستند.

تا برسد به خانه‌ی زرد قبل از نفر آخر و همین‌طور بقیه‌ی گروه پشت سر آن‌ها می‌پرند تا خانه‌های زرد کاملاً پر شود. هر نفر حین پریدن باید بلند بگوید چه کار می‌کند. مثلاً نفر اول قبل از پریدن می‌گوید: «نپریدم خانه‌ی سفید، پریدم خانه‌ی زرد، نپریدم...، پریدم...، نپریدم...، پریدم...».

بقیه هم به همین ترتیب پشت سرش ادامه می‌دهند. گروه قرمز خانه‌های زرد را پر می‌کنند و بعد معلم به همه‌ی گروه‌ها می‌گوید: «خب بچه‌ها، از اول پر یا خالی بودن خانه‌ها را از چپ به راست بلند می‌گوییم: «خالی، پر، خالی، پر، خالی، پر...».

بقیه‌ی گروه‌ها هم همین بازی را انجام می‌دهند و جورچین سوم را می‌گیرند.

مرحله‌ی چهارم

معلم به هر گروه تعداد هشت بادکنک در دو رنگ می‌دهد. (متناسب با کلاس می‌توان رنگ‌ها را بیشتر کرد تا الگو سخت‌تر شود).

جلوی هر گروه یک جعبه (جعبه‌ی خالی مثل جعبه‌ی کفش) قرار دارد که در آن بسته است.

- بچه‌های عزیزم، این جعبه‌ها یک رمز دارد. (جعبه ساده است و این فقط یک فرض است که رمز دارد). شما باید این بادکنک‌ها را طوری کنار هم بچینید که رمز جعبه پیدا و در جعبه برایتان باز شود. (در واقع بچه‌ها باید بادکنک‌ها را کنار هم جلوی جعبه قرار دهند).

بچه‌ها شروع به بادکردن و بعد چیدن بادکنک‌ها می‌کنند. گروه اول طبق یک الگو بادکنک‌های بادشده را در کنار هم و در جلوی جعبه می‌چیند.

الگوی آن‌ها به این شکل است: سبز، سفید، سبز، سفید،...

الگوی گروه بعد این‌گونه است: قرمز، آبی، قرمز، آبی،...

در نهایت هر گروهی که بادکنک‌ها را به‌صورت الگو می‌چیند، معلم رمز آن‌ها را تأیید و در جعبه را برایشان باز می‌کند. اگر گروهی به الگو نرسد، معلم به آن‌ها کمک می‌کند تا الگو را کامل کنند.

درون جعبه، تکه‌ی آخر جورچین است و به تعداد بچه‌ها شکلات دورنگ که شبیه الگو است، قرار دارد.

بچه‌ها بعد از خوردن شکلات‌ها، جورچین گروه خود را تکمیل می‌کنند.

در آخر معلم از بچه‌ها می‌خواهد تا رنگ‌آمیزی نقاشی را با توجه به الگویی که در نقاشی مشخص شده است، ادامه دهند و رنگ کنند؛ مثلاً واگن اول قطار زرد، دومی سبز، سومی زرد، چهارمی سبز و بقیه‌ی واگن‌ها خالی است که بچه‌ها باید به‌صورت گروهی آن را ادامه می‌دانند.

- خب بچه‌های نازنینم، اسم درسی که امروز یاد گرفتیم الگو بود. بعد از به‌صورت آمدن زنگ، معلم از بچه‌ها می‌خواهد تا زنگ را به‌صورت الگویی با هم بزنند و خودش شروع می‌کند به خواندن: «دینگ‌دینگ، دانگ‌دینگ، دینگ‌دانگ، دینگ‌دینگ‌دانگ» همه‌ی بچه‌ها تکرار می‌کنند و قرار می‌گذارند که در آن روز هر الگویی را که دیدند فردا در کلاس بگویند.

معلم به شش نفر از اعضای گروه یک توپ رنگی (کاغذ رنگی) می‌دهد و ترتیب ایستادن آن‌ها را در کنار هم مشخص می‌کند. ترتیب رنگ‌ها به این شکل است: سبز، زرد، سبز، زرد، سبز، زرد.

نفر هفتم که روبه‌روی آن‌ها ایستاده است، بیست ثانیه فرصت دارد تا این رنگ‌ها و ترتیبشان را به ذهن بسپارد.

بعد از ۲۰ ثانیه، بچه‌ها دستشان را به پشتشان می‌برند و توپ‌ها را مخفی می‌کنند. سپس دانش‌آموز دانه‌به‌دانه ترتیب را از سمت چپ می‌گوید و در نهایت همه‌باهم یک دور این رنگ‌ها را می‌خوانند. سپس معلم به هر گروه تکه‌ی دوم جورچین را می‌دهد.

به همین ترتیب گروه‌های بعدی نیز این کار را انجام می‌دهند. (می‌توان برای سرعت کار، این بازی را دو یا سه گروه در کنار هم هم‌زمان انجام دهند. بهتر است رنگ‌ها در هر گروه متفاوت باشد).

- خب بچه‌ها، آیا تا اینجا به شما خوش گذشته است؟

- بله.

- بریم سراغ ادامه‌ی مسابقه.

مرحله‌ی سوم

معلم از قبل در حیاط (کلاس) با گچ چهارده خانه در کنار هم کشیده است که هر کدام به‌ترتیب رنگ‌های سفید، زرد، سفید، زرد و... دارند.

- خب، گروه قرمز بیاید پشت این خانه‌ها و پشت سرهم بایستند. نفر اول همین‌طور روی خانه‌های زرد می‌پرد و روی سفیدها نمی‌پرد تا برسد به آخرین خانه‌ی زرد.

نفر دوم هم روی خانه‌های زرد می‌پرد و روی سفیدها نمی‌پرد

← طرح درس با انرژی

هدف آموزشی: کار گروهی، یادگیری بحث انرژی.
مخاطب: پایه‌های چهارم، پنجم و ششم.

- سلام بچه‌های عزیزم، امروز می‌خواهیم با هم یک بازی جذاب انجام دهیم که چند مرحله دارد.

مرحله اول

ابتدا بچه‌ها گروه‌بندی می‌شوند و بعد معلم به هر گروه یک بطری می‌دهد که در آن خیلی سفت است و داخل آن یک کاغذ قرار دارد که درون آن چیزی نوشته شده است. معلم از بچه‌ها می‌خواهد، بدون استفاده از زور و فقط با فکر، در بطری را باز کنند.

باید بچه‌ها را راهنمایی کنید که خودشان به کارهایی که باعث باز شدن در بطری می‌شود برسند؛ مثلاً بطری را کنار شوفاژ بگذارند تا گرم شود یا در بطری را با بخار دهان (هاکردن) گرم کنند یا از آب گرم استفاده کنند. گرمای لامپ هم مفید است و می‌تواند در بطری را به راحتی باز کند یا هر راه دیگری که به ذهنتان می‌رسد. درون بطری یک تکه کاغذ قرار دارد که روی آن نوشته شده است: «آیا انرژی یک گنج است؟» این مرحله بیست امتیاز دارد.

مرحله دوم

در مرحله بعد، معلم از بچه‌ها می‌خواهد تا با کاغذهایی که به هر گروه داده می‌شود، یک قایق درست کنند و آن را داخل تشت پر از آب قرار دهند و بدون استفاده از دست و فوت، این قایق را به طرف دیگر تشت برسانند. برای آن‌ها زمان ثبت می‌شود و به ترتیب هر گروه بازی را انجام می‌دهد و با توجه به مدت زمانی که استفاده کرده است، امتیاز این مرحله را می‌گیرد. بچه‌ها می‌توانند، با استفاده از بادبزن و پنکه، قایق خود را به طرف دیگر تشت برسانند.

مرحله سوم

در مرحله بعد، معلم دانش‌آموزان را به نمازخانه می‌برد. با چسب کاغذی روی زمین یک مستطیل به طول سه متر و عرض یک متر مشخص می‌کند. وسط هر مستطیل، به صورت خطی و موازی با طول مستطیل، چند توپ کوچک پینگ‌پنگ می‌گذارد.

- گروه‌ها دوبه‌دو باهم مسابقه می‌دهند و هر گروه در دو طرف مستطیل و موازی با طول آن می‌ایستد (هر گروه چهار نفره است).

دو گروه در جای خود قرار می‌گیرند و سعی می‌کنند با فوت کردن، توپ‌ها را از خط تیم حریف عبور دهند. خط

تیم حریف همان طول مستطیل است که هر گروه پشت آن ایستاده است. هر گروهی که زودتر همه‌ی توپ‌ها را از خط تیم مقابل عبور دهد، برنده است. گروه‌های برنده بیست امتیاز و بازنده پانزده امتیاز کسب می‌کنند. (می‌توان یک میز مستطیل شکل را به جای زمین بازی قرار داد تا بچه‌ها مجبور به دراز کشیدن یا خم شدن زیاد نشوند).

مرحله چهارم

در مرحله بعد، به هر گروه یک خط کش داده می‌شود، معلم از بچه‌ها می‌خواهد یک پاک‌کن را بدون پرتاب کردن و دست زدن به آن و با کمک خط کش به داخل لیوانی که در حدود سه متری آن‌ها قرار دارد، بیندازند.

همه‌ی گروه‌ها در کنار هم قرار گرفته‌اند و هر گروه لیوان مخصوص به خود را دارد. با استفاده از خط کش باید پاک‌کن را به داخل لیوان بیندازند. پس از هم‌فکری (حدود دو دقیقه)، مسابقه آغاز می‌شود. اکثر گروه‌ها

چوبی یک چرخ می‌سازد؛ یونولیت را به صورت دایره در می‌آورد و سیخ چوبی را در وسط آن قرار می‌دهد، به گونه‌ای که از دو طرف به یک اندازه بیرون بزند. سپس قاشق‌های یک بار مصرف کوچک را داخل یونولیت و دورتادور آن فرو می‌کند. سر قاشق به سمت بیرون باشد. معلم یک تکه نخ را به وسیله‌ی گیره‌ای به یک سر سیخ چوبی وصل می‌کند. انتهای نخ یک لیوان وجود دارد که درونش یک تکه کاغذ دیده می‌شود. زیر این چرخ‌هی ساخته شده است، یک تشت آب گود می‌گذارد.

در این مرحله یک نفر از اعضای هر گروه در کنار چرخ قرار می‌گیرد و بقیه‌ی اعضا در فاصله‌ی چند متری او هستند. در دست فردی که کنار چرخ ایستاده است، یک نخ چند متری هست که یک سر آن را بقیه‌ی اعضا در دست دارند. آن‌ها باید کارت‌های امتیاز گروه خود را با توجه به مراحل قبل به هم گروهی خود برسانند. در دست اعضای گروه یک بادکنک و یک لوله‌ی خودکار و چسب نیز وجود دارد.

آن‌ها نباید از خط تعیین شده جلوتر بروند؛ اما باید با یک ایده این کارت‌ها را به دست هم گروهی خود برسانند. سپس هم گروهی آن‌ها باید به میزان همان امتیازها آب بردارد. (بطری‌های آب امتیاز بندی شده‌اند و هر بطری ۱۰ امتیاز نیاز دارد که بتوان آن را برداشت). در تجربه‌ی شخصی نگارنده در این طرح درس گروه‌ها این گونه عمل کرده‌اند:

یک گروه نخ را درون لوله‌ی خودکار کرده و بادکنک را با چسب به لوله‌ی خودکار چسبانده است. بادکنک را باد کردند و کارت‌های امتیاز را نیز به خودکار چسبانند. سپس سعی کردند تا با باد این خودکار را به هم گروهی خود برسانند.

گروه دیگر چند نفری روی کول هم قرار گرفتند و سطح مرتفعی را ایجاد کردند. سر نخ را در دست گرفتند و از هم گروهی خود خواستند که سر دیگر نخ را به سمت پایین بگیرد تا یک شیب تند ایجاد شود. نخ را از درون لوله‌ی خودکار رد کردند و کارت‌های امتیاز را که به لوله چسبانده بودند، به هم گروهی خود رسانند. هم گروهی آن‌ها باید متناسب با کارت‌های امتیاز آب بر می‌داشت و روی چرخ می‌ریخت تا چرخ بچرخد و لیوان بالا بیاید تا آن را بگیرد.

همه‌ی افراد پشت سر هم این کار را انجام دادند و سپس روی کاغذ را همه با هم خواندند. روی آن نوشته شده بود: «انرژی واقعاً گنج است و باید قدر آن را بدانیم.»

در آخر معلم بعد از توضیح انرژی و بحث و گفت‌وگو در مورد آن، از گروه‌ها می‌خواهد تا بنویسند در هر مرحله چه انرژی‌ای استفاده شده و به چه چیزی تبدیل شده است.

نخست یک تکیه‌گاه در وسط خط کش قرار می‌دهند و چیزی شبیه اهرم یا الکلنگ می‌سازند. پاک‌کن را در یک طرف خط کش می‌گذارند و با قراردادن وسیله‌ی دیگری در آن طرف خط کش، سعی می‌کنند پاک‌کن را به داخل لیوان پرتاب کنند.

گروه‌ها مدام تکیه‌گاه را جابه‌جا می‌کنند، جلو و عقب می‌برند و حتی آن را عوض یا کوتاه‌وبلند می‌کنند یا وسیله‌ای را که روی خط کش گذاشته‌اند تعویض و وزن آن را کمتر و بیشتر می‌کنند یا وسیله را با شتاب بیشتری روی خط کش می‌گذارند تا پاک‌کن با سرعت و فاصله مناسب به داخل لیوان پرت شود.

معلم به بچه‌ها زمان باقی‌مانده را یادآوری می‌کند. بچه‌ها با سرعت عمل بیشتری این کار را انجام می‌دهند. با موفقیت در این مرحله بیست امتیاز دیگر می‌گیرند.

مرحله‌ی پنجم

در این مرحله معلم با یونولیت و قاشق بستنی و سیخ